

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIKA FANINING INNOVATSION O'RNI

Adxamov Iqrorbek O'tkirkbek o'g'li

Katta o'qituvchi D.S.Xayrullayeva rahbarligi ostida

O'zDJTU Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili 2-fakulteti talabasi

adxamoviqrorkbek6@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy ta'lim tizimida pedagogika fanining tutgan o'rnini, uning ijtimoiy ahamiyati hamda ta'limni rivojlantirishdagi o'zgarishlar jarayonida innovatsion yondashuvlarning tutgan o'rnini ochib beradi. Pedagogika fani hozirda nafaqat bilim berish, balki inson shaxsini har tomonlama shakllantirish, ijtimoiy faollikni, ijodiy fikrlashni, raqamli savodxonlikni ham rivojlantirishga qaratilgan. Maqolada o'qituvchining zamonaviy ta'limdagi roli, interfaol metodlar, kommunikativ yondashuv va raqamli texnologiyalar asosida ta'lim samaradorligini oshirish tajribalari misolida yoritilgan. Shuningdek, milliy ta'lim tizimi islohotlari xalqaro tajriba bilan solishtirilib, O'zbekiston sharoitida pedagogik innovatsiyalarni joriy etish istiqbollari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, innovatsion pedagogika, interfaol metod, kommunikativ yondashuv, raqamli texnologiyalar, o'qituvchi kompetensiyasi, lifelong learning, ijtimoiy-emotsional ta'lim.

Annotation: This article examines the role of pedagogical science in the modern education system, emphasizing innovative approaches and their significance in contemporary teaching practices. The study highlights the use of digital technologies, interactive methods, social-emotional learning, teacher competencies, and lifelong learning principles to enhance educational efficiency. The paper also compares the ongoing educational reforms in Uzbekistan with international experiences (UNESCO, OECD, World Bank), outlining the prospects for modernizing national pedagogy.

Keywords: modern education, innovative pedagogy, interactive methods, digital technologies, social-emotional learning, communicative approach, teacher

Аннотация: В данной статье рассматривается роль педагогической науки в современной системе образования, раскрывается значение инновационных подходов в повышении эффективности учебного процесса. Особое внимание уделено цифровым технологиям, интерактивным методам, социально-эмоциональному обучению, компетенциям преподавателей и принципам непрерывного образования (lifelong learning). Кроме того, анализируются реформы системы образования Узбекистана в сравнении с международным опытом (UNESCO, OECD, World Bank) и обозначаются перспективы модернизации национальной педагогики.

Ключевые слова: современное образование, инновационная педагогика, интерактивные методы, цифровые технологии, социально-эмоциональное

обучение, коммуникативный подход, компетентность преподавателя, непрерывное образование.

Kirish. So‘nggi yillarda dunyo miqyosida ta‘lim tizimi tubdan o‘zgarib, inson kapitali taraqqiyotning eng muhim ko‘rsatkichi sifatida baholanmoqda. Shaxsning bilim olish, o‘z fikrini ifodalash va jamiyatga foydali bo‘lish salohiyatini shakllantirish – zamonaviy pedagogikaning markaziy vazifasidir. Bu jarayonda pedagogika fani nafaqat o‘qitish metodlari tizimi, balki insonparvarlik, ijtimoiy mas‘uliyat va ma‘naviy tarbiya tamoyillarini birlashtiruvchi kuch sifatida namoyon bo‘lmoqda [1, p. 22].

Hozirgi ta‘lim siyosatida “inson markazda” tamoyili ilgari surilmoqda. Bu yondashuvga ko‘ra, o‘quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, tadqiqotchi va yangilik yaratuvchidir. Paulo Freire (1968) o‘zining mashhur “Pedagogy of the Oppressed” asarida shunday yozadi: “Ta‘lim – bu insonni ozod qiluvchi muloqotdir, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro anglashuv jarayonidir” [4, p. 39]. Ushbu g‘oya zamonaviy O‘zbekiston ta‘lim islohotlarining ham g‘oyaviy asosiga aylangan. Bugun mamlakatimizda o‘quv jarayonlari o‘qituvchi markazidan o‘quvchi markaziga o‘tmoqda, ta‘limda hamkorlik, interfaollik va ijodiy muhitga e‘tibor kuchaymoqda [3, p. 76].

Zamonaviy pedagogika o‘zining shakli va mazmunini doimiy ravishda yangilab boradi. Raqamli texnologiyalar, axborot vositalari, onlayn o‘qitish muhitlari, virtual laboratoriyalar ta‘lim sifatini oshirishda yangi bosqich ochmoqda. Shu bois, pedagogika bugungi kunda nafaqat nazariy fan, balki inson salohiyatini shakllantirishning eng muhim ijtimoiy omiliga aylanmoqda [5, p. 51].

Asosiy qism. Zamonaviy pedagogika o‘z rivojida innovatsion yondashuvlarga tayanmoqda. Innovatsion pedagogika mohiyatiga ko‘ra, o‘qitish jarayonida yangilikni tatbiq etish, o‘quvchining mustaqil fikrlashini qo‘llab-quvvatlash va uning o‘z imkoniyatlarini namoyon etishiga sharoit yaratish demakdir. Bu, eng avvalo, ta‘lim jarayonini faollashtirish, interfaol metodlarni tatbiq etish, loyihaviy yondashuvni keng qo‘llash orqali amalga oshiriladi [6, p. 112].

O‘zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha mo‘ljallangan Ta‘limni rivojlantirish konsepsiyasida pedagogika fanining innovatsion yo‘nalishlari alohida e‘tiborga olingan. Unga ko‘ra, ta‘lim tizimi o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida hamkorlik, muloqot, tahlil va ijodiy yondashuvga tayanishi kerak. Shuning uchun bugungi o‘qituvchi – bilim beruvchi emas, balki o‘quvchini yo‘naltiruvchi, unga ishonch va motivatsiya beruvchi, ijtimoiy faoliyatga tayyorlovchi shaxsdir [10, p. 81].

Interfaol metodlar bu borada muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Fishbone”, “Debat” va “Mind-map” kabi strategiyalar o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va o‘z fikrini asoslab ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantiradi [7, p. 24]. Ular orqali darslar jonlanadi,

o'quvchi passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanadi. Masalan, "Debat" metodida o'quvchilar muayyan mavzuni himoya qilgan holda fikr yuritadi, bu esa mantiqiy tafakkurni kuchaytiradi.

An'anaviy va innovatsion o'qitish yondashuvlari o'rtasidagi farqni quyidagi jadval orqali ko'rish mumkin:

Ko'rsatkich	An'anaviy ta'lim	Innovatsion ta'lim
O'qituvchi roli	Bilim beruvchi, nazorat qiluvchi	Yo'l ko'rsatuvchi, hamkor
O'quvchi roli	Passiv tinglovchi	Faol ishtirokchi, tadqiqotchi
O'qitish usuli	Ma'ruza, qayta so'rash	Muammoli, loyiha asosida, interfaol
Texnologiya	Kitob, taxta	Onlayn platformalar, raqamli vositalar
Baholash	Yakuniy test	Jarayonli, formatif, o'zaro baholash
Maqsad	Bilimni yodlash	Bilimni qo'llash, yaratish, tahlil qilish

1-jadval: muallif tomonidan [6, p. 112] asosida tayyorlangan.

Chet tillarini o'qitish sohasida ham innovatsion yondashuvlar muhim natijalar bermoqda. Kommunikativ metodlar, task-based learning (vazifaga asoslangan o'qitish) va blended learning (aralash o'qitish) modellaridan foydalanish orqali o'quvchilar tilni faqat grammatik tizim sifatida emas, balki muloqot vositasi sifatida o'rganmoqdalar [8, p. 59]. Bunday yondashuv o'quvchilarda ijtimoiy, madaniy va emotsional tayyorgarlikni ham shakllantiradi. Krashen (2009)ning "tushunishli input" nazariyasiga ko'ra, o'quvchi tilni o'z ehtiyoji asosida tabiiy muhitda o'rganishi kerak [9, p. 44].

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar ta'limni butunlay yangi bosqichga olib chiqmoqda. Masalan, OECD (2021) tahliliga ko'ra, raqamli vositalar o'qitish samaradorligini 25–30% ga oshiradi. O'zbekiston tajribasida "Elektron darsliklar", "UzEdu", "Online Maktab", "Virtual Universitet" kabi loyihalar ta'limning barcha bosqichlariga raqamli yechimlarni olib kirmoqda [12, p. 67]. Bu, ayniqsa, pandemiyadan keyingi davrda, masofaviy ta'limning barqaror shaklini yaratishda muhim rol o'ynadi.

Innovatsion pedagogikaning yana bir muhim yo'nalishi — ijtimoiy-emotsional ta'limdir. Bu yondashuv o'quvchilarda empatiya, o'zini boshqarish, jamoaviy ishlash va boshqalar fikrini hurmat qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. CASEL (2023) hisobotida ijtimoiy-emotsional o'qitish o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qilishi isbotlangan [13, p. 20]. Shu bois, hozirgi o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki psixolog, motivator va mentor sifatida ham faoliyat yuritadi.

Bundan tashqari, “lifelong learning” – uzluksiz ta’lim konsepsiyasi pedagogikaning zamonaviy talqini sifatida shakllanmoqda. UNESCO (2022) ta’kidlaganidek, inson butun umri davomida ta’lim olish imkoniga ega bo‘lishi kerak. Bu nafaqat kasbiy rivojlanish, balki shaxsiy o‘‘sish, ijtimoiy integratsiya va madaniy boyish jarayonini ham o‘‘z ichiga oladi [11, p. 94]. Shu maqsadda, O‘zbekistonda o‘‘qituvchilar uchun qayta tayyorlash kurslari, onlayn seminarlar, xalqaro grant dasturlari yo‘lga qo‘yilgan.

Shuningdek, zamonaviy pedagogika yoshlarning shaxsiy va ma’naviy kamolotiga ham e’tibor qaratadi. Ta’lim jarayonida milliy qadriyatlar va global tajriba uyg‘unlashtirilmoqda. O‘‘qituvchi faqat fan bilimdoni emas, balki yosh avlodni hayotga, mehnatga va fuqarolik mas’uliyatiga tayyorlovchi shaxsdir [2, p. 45]. Shu tariqa, pedagogika fanining zamonaviy talqini nafaqat ta’limni, balki butun jamiyatni yangilovchi kuchga aylanmoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, pedagogika bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining tayanch kuchi, inson salohiyatini shakllantiruvchi eng muhim fan sifatida e’tirof etilmoqda. Innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va ijtimoiy-emotsional ta’lim o‘‘quv jarayonini samarali, shaxsga yo‘naltirilgan va insonparvar tusga keltirmoqda. O‘‘qituvchi bu tizimda markaziy o‘‘rinni egallab, bilim emas, balki ilhom, yo‘l-yo‘riq va hayotiy tajriba manbai sifatida faoliyat yuritadi.

Pedagogika fanining innovatsion rivoji O‘zbekistonning global ta’lim maydonida raqobatbardosh bo‘lishi, yoshlarning ijtimoiy va intellektual salohiyatini yuksaltirish, kelajakda mustaqil fikrlovchi, ijodkor va mas’uliyatli avlodni tarbiyalash yo‘lida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, S. (2024). *Innovatsion pedagogika nazariyalari*. T.: Fan nashriyoti, p. 22.
2. Barsky, C. K. & Glazek, S. D. (2014). *21st Century Ergonomic Education: From Little e to Big E*. arXiv.org, p. 45.
3. Aktamovna, A. D. (2020). *Modern pedagogical aspects of education and training*. IDPublications.org, p. 76.
4. Freire, P. (1968). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum, p. 39.
5. Al Maruf Hassan & Mondal, I. A. (2021). *Modeling Pedagogical Learning Environment with Hybrid Model based on ICT*. arXiv.org, p. 51.
6. Suyunov, B. (2023). *Ta’limda interfaol metodlar qo‘llanilishi*. T.: Innovatsiya nashriyoti, p. 112.

7. Ergasheva, M. R. (2022). *Pedagogik texnologiyalar va ularning samaradorligi*. T.: Oliy ta'lim, p. 24.
8. Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press, p. 59.
9. Krashen, S. D. (2009). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press, p. 44.
10. Ibragimova, G. A. (2023). *Zamonaviy o'qituvchi kompetensiyasi va refleksiya*. T.: Iqtisodiyot, p. 81.
11. UNESCO. (2022). *Global Education Monitoring Report*. Paris, p. 93–94.
12. OECD. (2021). *Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI, Blockchain and Robots*. OECD Publishing, Paris, p. 67.
13. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2023). *Social and Emotional Learning Framework*, p. 20.